

ні проблеми обліку. 2017. Вип. 17. С. 844–848. 3. Річна фінансова звітність емітента. Публічне акціонерне товариство «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України». URL: <https://smida.gov.ua>.

УДК 657.25

Л. Б. Іванова, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, оподаткування та аудиту

К. Ю. Курдюк, студентка

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ВИСВІТЛЕННЯ ПИТАНЬ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ

Ключові слова: Положення (стандарту) бухгалтерського обліку, дебіторська заборгованість, сумнівна заборгованість, резерв сумнівних боргів, методи нарахування резерву.

Актуальність теми. Порушення платіжної дисципліни є негативним явищем у діяльності підприємств-контрагентів, її наслідки призводять до виникнення безнадійних боргів, погіршення фінансового стану, зменшення економічного потенціалу країни загалом. У зв'язку з цим постає питання щодо розроблення дієвих методів в управлінні дебіторською заборгованістю, одним із яких і є формування резерву сумнівних боргів.

Метою статті є висвітлення питань обліку дебіторської заборгованості, зокрема резерву сумнівних боргів, аналіз наявних методів його формування.

Огляд наукових підходів. Значний внесок у розвиток методики бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, зокрема питань створення резерву сумнівних боргів, у своїх працях зробили: О. І. Линник, В. В. Сьомченко, О. О. Дядюн, Т. О. Євлаш, Л. Б. Іванова, О. В. Топоркова.

Удосконалення методики розрахунку резерву сумнівних боргів, що ґрунтується на функції трикутного розподілу, запропонували Т. О. Євлаш, О. В. Топоркова [1, с. 80–87], В. В. Сьомченко, О. О. Дядюн [2, с. 133–141] дослідили переваги і недоліки кожного з методів нарахування резерву сумнівних боргів і запропонували: «...обчислювати на дату балансу, тобто щоквартально – при його складанні» [2, с. 133–141].

Основна частина. За розрахунків із покупцями можливі ситуації, коли покупець неспроможний сплатити свою заборгованість, а тому продавець зазнає збитків. Для покриття таких збитків продавець формує резерв сумнівних боргів [3, с. 117]. Згідно з п. 7 П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» (далі – П(С)БО 10) нарахування резерву сумнівних боргів є обов'язковим [4], проте підприємства часто не дотримуються цієї вимоги.

Однією з причин того, що підприємці не розраховують резерв сумнівних боргів є відмінності між ПСБО 10 і Податковим кодексом щодо включення витрат із нарахування резерву сумнівних боргів та списання безнадійної дебіторської заборгованості на витрати. Так, згідно зі ст. 139.2.1 Податкового кодексу України (далі – ПКУ): «фінансовий результат до оподаткування збільшується: на суму витрат на формування резерву сумнівних боргів до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності та на суму витрат від списання дебіторської заборгованості понад суму резерву сумнівних боргів» [5]. Отже, тим самим нівелюється зменшення фінансового результату в бухгалтерському обліку. Тобто формування резерву сумнівних боргів не впливає на величину оподаткованого прибутку. Наприклад, фінансовий результат до оподаткування становив би 50 000 гривень, але при нарахуванні резерву сумнівних боргів Дт 944 – Кт 38 на суму 5000 гривень, фінансовий результат у бухгалтерському обліку зменшується до 45 000 гривень. У розрахунку податку на прибуток враховуються фінансовий результат у бухгалтерському обліку та податкові різниці стосовно нарахування резерву сумнівних боргів, у нашому прикладі: $45\ 000 + 5\ 000 = 50\ 000$ гривень. Таким чином, вплив нарахування резерву сумнівних боргів на величину прибутку, що оподатковується, дорівнює нулю.

Навпаки, перетворення сумнівної заборгованості на безнадійну та її списання: Дт 38 – Кт 361 (за умови відповідності правилам пп. 14.1.11 ПКУ) впливає на зменшення оподаткованого прибутку, однак не тільки в межах суми резерву сумнівних боргів, а й поза межами цієї суми.

Проте розрахунок резерву сумнівної заборгованості є необхідним для кожного підприємства, що дає можливість відобразити у фінансовій звітності реальний стан дебіторської заборгованості та рівномірно відобразити витрати, пов'язані зі списанням безнадійної дебіторської заборговано-

сті. Також підприємство має створювати резерв, щоб дотримуватися вимог Положень (стандартів) бухгалтерського обліку та оминати застосування адміністративного штрафу [6].

Підприємство самостійно в наказі про облікову політику має право визначити методику нарахування резерву сумнівних боргів, але відсутність відповідного методу особливостям діяльності підприємства іноді стає наступною причиною для того, щоб не створювати резерв сумнівних боргів.

Згідно з п. 7 П(С)БО 10 передбачено застосування двох методів щодо визначення величини резерву сумнівних боргів [5], які підприємство може обрати самостійно: застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; застосування коефіцієнта сумнівності. На нашу думку, перевагами першого методу є зрозумілість та простота при застосуванні, тому що він відрізняється конкретністю та повнотою інформації, оскільки полягає в аналізі платоспроможності кожного конкретного дебітора підприємства. Однак цей метод є зручним, коли боржників небагато.

При методі застосування коефіцієнта сумнівності індивідуальний підхід до кожного дебітора є трудомістким, адже основоположним у ньому є групування заборгованостей за певними ознаками. Коефіцієнт сумнівності розраховується одним із способів, установленим П(С)БО 10 [6]: визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході; класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення; визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років. Для знаходження коефіцієнта сумнівності за першим способом одним із показників розрахунку є величина чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тому цей спосіб розрахунку доцільно використовувати тільки для резерву сумнівних боргів за заборгованістю за реалізовану продукцію, товари, роботи, послуги. При методиці визначення коефіцієнта сумнівності другим способом – «класифікації дебіторської заборгованості за строками погашення» — необхідно класифікувати дебіторську заборгованість за строками непогашення. За такого способу розрахунку резерву П(С)БО 10 [5] не обмежує підприємство у праві обрати період спостереження на власний розсуд. При використанні третього способу розрахунку коефіцієнта сумнівності — метод «середньої питомої ваги» підприємство обирає за період спостереження попередні 3-5 років. Цей спосіб подібний на другий спосіб розрахунку коефіцієнта сумнівності. Проте різниця полягає в тому, що, у способі «середньої питомої ваги» відсутня необхідність класифікації заборгованості та для аналізу заборгованості маємо використовувати період від 3 до 5 років.

Перевагами методу «застосування коефіцієнта сумнівності» є те, що він більш врегульований П(С)БО 10, ніж метод «абсолютної суми сумнівної заборгованості»; для цього методу не має значення кількість дебіторів. Недоліком є те, що він є трудомістким, адже потребує проведення певних розрахунків та інформаційний пакет даних за декілька періодів. Однак, незважаючи на трудомісткість цього методу, притаманний йому аналіз дає змогу визначити характеристики сумнівного боргу, розширення критеріїв якого пропонується у наукових статтях [7].

Висновки. Враховуючи вищезазначене, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на наступному: створення резерву сумнівних боргів є необхідним для кожного підприємства – для відображення реального стану дебіторської заборгованості у фінансовій звітності; для дотримання вимог положень стандартів бухгалтерського обліку; згідно П(С)БО 10 застосовуються два методи розрахунку резерву сумнівних боргів – метод «абсолютної суми», який є найбільш точним і формується згідно з інформацією про кожного дебітора окремо; метод «коефіцієнта сумнівності» – для підприємств, в яких велика кількість боржників.

Зважаючи на вищевказане, ми пропонуємо підприємствам: створювати резерв сумнівних боргів та самостійно обирати методику формування резерву сумнівних боргів залежно від кількості дебіторів та наявності необхідної інформації, що дозволить достовірно відображати величину дебіторської заборгованості в бухгалтерському балансі; робити детальний аналіз заборгованості по кожному дебітору, враховуючи строки непогашення, кількість випадків відстрочення боргу, а також, якщо відбувалося, розстрочення боргу для визначення рівня сумнівності боргу.

Список використаних джерел: 1. Євлаш Т. О., Топоркова О. В. Особливості створення та списання резерву сумнівних боргів в обліку. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 2(45). С. 80-87.

2. Сьомченко В. В., Дядюн О. О. Проблема формування резерву сумнівних боргів у контексті ефективного управління дебіторською заборгованістю. *Вісник Запорізького національного університету*. 2014. Вип. 2 (22). С. 133–141.
3. Лень В. С. Фінансовий облік: навч. посіб. Київ : Академія, 2011. 608 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725-99>.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. за № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Онищенко В. П. Списання безнадійної заборгованості та роль резерву сумнівних боргів з 2017 року. URL: <https://byhgalter.com/spisannya-beznadijnoi-zaborgovanosti-ta-rol-rezervu-sumnivnix-borgiv-z-2017-roku>.
7. Іванова Л. Б. Теоретичні засади визначення сумнівних і безнадійних боргів в умовах антикризових заходів. *Бізнес Інформ*. 2013. № 3. С. 286–292.

УДК 657

Н. В. Каткова, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри «Облік і економічний аналіз»

Н. С. Зарічна, магістрант

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Ключові слова: інвентаризація, основні засоби, контроль.

Стале функціонування суб'єктів господарювання в умовах жорсткої конкуренції та економічної нестабільності робить актуальним питання ефективного управління основними засобами, що забезпечується насамперед контролем наявності, стану та раціонального їх використання. Інвентаризація є одним із способів контролю, за допомогою якого можна оцінити фактичний стан і наявність основних засобів.

Процедуру інвентаризації регулює Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань № 879 [1]. Принципи Положення про інвентаризацію дозволяють конкретизувати основні завдання інвентаризації основних засобів:

- виявити фактичну наявність основних засобів, зіставити її з даними бухгалтерського обліку й установити розходження (надлишки чи нестачі) або їх відсутність;
- виявити об'єкти, які непридатні до використання із будь-яких причин або які не використовуються;
- виявити основні засоби, які не відповідають критеріям визнання.

Згідно з п. 6 розд. I Положення про інвентаризацію суцільною інвентаризацією охоплюються всі види зобов'язань та всі активи підприємства незалежно від їх місцезнаходження, у тому числі предмети, що передані у прокат, оренду або перебувають на реконструкції, модернізації, консервації, у ремонті, запасі або резерві незалежно від технічного стану.

Також інвентаризації підлягають активи і зобов'язання, які є у підприємства тимчасово і обліковуються на позабалансових рахунках, зокрема цінності, що не належать підприємству, але тимчасово перебувають у його користуванні, розпорядженні або на зберіганні, зокрема об'єкти оперативної (операційної) оренди основних засобів, матеріальні цінності на відповідальному зберіганні, переробці, комісії, монтажі [1].

Проведення інвентаризації основних засобів на підприємстві є обов'язковим:

- перед складанням річної фінансової звітності;
- у разі зміни матеріально відповідальних осіб, а також у разі зміни керівника колективу (бригадира), вибуття з колективу (бригади) більше половини його членів або на вимогу хоча б одного члена колективу (бригади) при колективній (бригадній) матеріальній відповідальності (на день приймання-передачі справ) в обсязі активів, які перебувають на відповідальному зберіганні;
- у разі встановлення фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів) в обсязі, визначеному керівником підприємства;
- за судовим рішенням або на підставі належним чином оформленого документа органу, який відповідно до закону має право вимагати проведення такої інвентаризації. У цих випадках інвентаризація має розпочатися у термін та в обсязі, зазначених у належним чином оформленому документі цих органів, але не раніше дня отримання підприємством відповідного документа;